

Om tidöregeringens biståndspolitik – en kritisk granskning

Jon Bergeå

Jon Bergeå är politisk rådgivare med fokus på internationella utvecklingsfrågor och har mer än 20 års erfarenhet från olika bistånds och civilsamhällesorganisationer i Sverige och Centralamerika.

E-post: jonbergea@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.62607/smt.v103i1-2.65236>

Artikeln granskar den svenska biståndspolitiken under den så kallade Tidö-regeringen, från 2022 och framåt samt sätter den i relation till trender i det internationella biståndet. Den visar att svensk biståndspolitik är en del av och förstärker de viktigaste globala biståndstrenderna. Biståndet minskar, dess fokus flyttas bort från de mest utsatta och sköra länderna och nya mål för biståndet införs. När biståndet ska bidra till allt fler politikerområden, som främjande av svenska handelsintressen eller migrationspolitik, sker det på bekostnad av arbetet med det som ska vara biståndets huvudsyfte, att hjälpa människor komma ur fattigdom och förtryck. De reformer av biståndet som genomförts sedan 2022 har också lett till negativa konsekvenser för civilsamhällets organisationer, enligt organisationerna själva. Artikeln argumenterar för en biståndspolitik som sätter kampen mot fattigdom och förtryck först och som bygger på respekt för biståndets integritet som en unik källa till utvecklingsfinansiering.

The article examines Swedish development aid policy under the so called Tidö government, from 2022 onward, and places it in relation to international trends in official development assistance (ODA). It shows that Swedish aid policy is part of, and reinforces, international trends in the aid sector. ODA is decreasing, its focus is shifting away from the most vulnerable and fragile countries, and new objectives for ODA are being introduced. When ODA is expected to contribute to an increasing number of political goals - such as promoting Swedish trade interests or migration policy - it comes at the expense of what should be the main purpose of aid: helping people overcome poverty and oppression. The reforms of development assistance implemented since 2022 have also led to negative consequences for civil society organizations, according to the organizations themselves. The article argues for an aid policy that prioritizes the fight against poverty and oppression and that is built on respect for the integrity of ODA as a unique form of development financing.

Inledning

Orättvisorna, förtrycket, fattigdomen och lidandet i världen är stort och ökar, krigen och de som flyr från dem blir fler, demokratin trycks tillbaka, klimatkrisen påverkar skördar och förvärrar naturkatastrofer, fattigdomen biter sig kvar och ökar snarare än minskar i de fattigaste länderna. Detta sker trots att det aldrig har funnits så mycket resurser, kunskap, tekniska lösningar och pengar, trots att världen som helhet aldrig varit rikare. När vi som mest behöver dem sätts de institutioner och internationella organisationer, som FN, vars roll är att möjliggöra internationellt samarbete på svältkur, de tvingas spara och avskeda anställda. När vi som mest behöver internationellt utvecklingssamarbete skär vi ner och avvecklar det. När diktaturer och auktoritära krafter flyttar fram positionerna avvecklas stöd till de människorättsorganisationer och demokratiaktivister som kämpar för att vända utvecklingen. Detta är konsekvenser av att biståndet minskar. Det här är en artikel om den svenska biståndspolitiken och den utveckling som sker med biståndet på global nivå. Den handlar framför allt om de reformer Sveriges så kallade tidöregering genomfört efter sitt tillträde 2022.

Ett längre övergripande styrdokument *Bistånd för en ny era – Frihet, egenmakt och hållbar tillväxt*, även kallad reformagendan, antogs av regeringen i december 2023 och har sedan dess implementerats. Den nya biståndspolitiken kan därför nu granskas, inte bara utifrån dess intentioner och policys utan även utifrån de hittills genomförda reformernas konsekvenser. Den här artikeln bidrar till en sådan granskning genom att dessutom sätta det svenska biståndets reformering i relation till några breda internationella trender inom biståndet.

Strukturen för artikeln är som följer: Först ges en kort genomgång av de internationella biståndstrenderna utifrån data som OECD-DAC sammanställer. Därefter beskrivs de övergripande förflyttningarna av svensk biståndspolitik under tidöregeringen och dess förhållande till de internationella trenderna diskuteras. I ett tredje avsnitt diskuteras hur biståndspolitiken påverkat civilsamhället och artikeln avslutas med några slutsatser samt förslag på förbättringar av biståndspolitiken som bygger på de större svenska biståndsorganisationernas gemensamma analys.

Men innan vi går vidare behöver vi definiera vad bistånd är. Sedan åtminstone 1970 har världens länder i FN varit överens om att utvecklingsländer ska ge minst 0,7% av sin bruttonationalinkomst (BNI) i bistånd. För att kunna följa upp det har OECD-DAC, en samarbetsorganisation för höginkomstländer, tagit fram en definition av bistånd.¹ Det är inte en helt okontroversiell definition,

1. OECD-DAC [internet] "Official development assistance – definition and coverage", <https://www.oecd.org/en/topics/sub-issues/oda-eligibility-and-conditions/official-development-assistance--definition-and-coverage.html>, hämtad 2026-04-17

bland annat eftersom de fattiga länderna, biståndets mottagare, inte har varit med och tagit fram den. Likväl är det den definitionen som världen biståndsgivare har kommit överens om och den ligger till grund för de flesta siffror och statistik om bistånd som finns att tillgå.

Enligt definitionen får länder rapportera som bistånd lån eller gåvor till länder eller territorier eller multilaterala utvecklingsaktörer på OECD-DAC:s lista av mottagare av medel- och låginkomstländer som (1) ges av stater/myndigheter och (2.1) administreras *med främjande av ekonomisk utveckling och välfärd i utvecklingsländer som sitt huvudsyfte* samt (2.2) är ”concessional” d v s innehåller en gåvokomponent som också kan vara delar av lån om lånen är mer förmånliga än de som ges på marknaden. Definitionen lägger som framgår stor vikt vid syftet med gåvan/resursöverföringen. Om en gåva eller transaktion har andra huvudsakliga mål än främjande av ekonomisk utveckling och välfärd i mottagarlandet är det inte bistånd. Transaktioner med andra syften kan fortfarande fylla olika viktiga funktioner men de ska inte finansieras via biståndsbudgeten. Medlemsländer rapporterar in sina siffror till OECD-DAC som sammanställer statistik, utvecklar råd och riktlinjer och utvärderar länders bistånd genom *peer review*-processer.

Riksdagen har, i linje med OECD-DAC:s kriterier, återkommande beslutat att det övergripande målet för det svenska bistånd är *att skapa förutsättningar för människor som lever i fattigdom och förtryck att förbättra sina levnadsvillkor*.²

Ett snabbt minskande bistånd med växande antal mål

Aldrig har världens bistånd minskat så dramatiskt på så kort tid som under åren från 2023 fram till nu.³ 2024 minskade biståndet från de 11 av OECD-DAC:s medlemmar som tillsammans har stått för över tre fjärdedelar av det samlade biståndet och 2025 minskade biståndet rekordmycket igen.⁴ Alla de fyra största givarna (USA, Tyskland, Storbritannien och Frankrike) drar ner på biståndet samtidigt. Närmare två tredjedelar av allt bistånd under det senaste decenniet har kommit från dessa fyra och USA har ensamt stått för ungefär en fjärdedel. Neddragningarna förväntas fortsätta. OECD beräknar att biståndet globalt under 2025 och 2026 minskar med 25% från nästan 200 miljarder USD 2024 till mindre än 150 miljarder 2026.⁵

2. Senast i samband med budgetbeslutet för 2026

3. OECD [internet] “OECD Policy Brief Cuts in official development assistance: OECD projections for 2025 and the near term”, Juni 2025, Hämtad från: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2025/06/cuts-in-official-development-assistance_e161f0c5/8c530629-en.pdf 2026-04-17

4. Siffror för 2025 publicerades av OECD DAC den 9 april 2026 på organisationens hemsida: [https://one.oecd.org/document/DCD\(2026\)8/en/pdf](https://one.oecd.org/document/DCD(2026)8/en/pdf)

5. “What are ODA projections for 2025-2026?” [internet] hämtad från <https://donortracker.org/publications/budget-cuts-tracker-what-are-oda-projections-in-2025-and-2026> 2026-04-17

När biståndet minskar, trots att behoven av internationellt utvecklingssamarbete och humanitär hjälp ökar, behöver svåra prioriteringar göras. Givet att biståndet är den enda finansieringskällan vars huvudmål och syfte är att minska fattigdom och förtryck kan det tyckas självklart att de mest behövandes behov ska få styra prioriteringarna för var det minskande biståndet ska gå. Tyvärr pekar tillgängliga data på en motsatt internationell utveckling. Allt fler länder lägger till nya mål för sitt bistånd, som att det ska bidra till landets migrationspolitik, geopolitiska ambitioner eller som subventioner och stöttning till givarländernas företag och näringsliv. Det gäller inte bara Trumpadministrationen som efter omfattande budgetnedskärningar och en rekordsnabb nedstängning av världens största biståndsmyndighet USAID, tydligt underordnat sitt kvarvarande bistånd amerikanska intressen inom ramen för sin "America First"-politik och som ett ideologiskt verktyg i kulturkriget mot "woke-agendan".⁶ Storbritannien som länge var det enda av de största ekonomier som levde upp till FN:s mål om att 0,7% av BNI ska gå till bistånd har under den nuvarande labour-regeringen aviserat neddragningar till först 0,5% och sedan till 0,3%. En analys av konsekvenserna visar att de fattigaste länderna drabbas hårdast av neddragningarna och de som behöver stödet mest får bära den tyngsta bördan.⁷

Ett annat exempel är EU:s bistånd, som gradvis fördelas allt mer i enlighet med principerna i den så kallade Global Gateway-strategin som förutom utveckling ska "skapa möjligheter för den privata sektorn i EU att investera och bevara sin konkurrenskraft." Förslaget till biståndsbudget för nästa budgetperiod som när detta skrivs förhandlas (2028-2035) kopplar biståndet ännu tydligare till Global Gateway.⁸

Ett bistånd som styrs bort från de som behöver det mest

Om behov fick styra är det till Afrika söder om Sahara den största delen av biståndet borde gå. Även om bara 16% av världens befolkning lever i Afrika söder om Sahara så bor 23% av världens barn där. 64% av världens extremt fattiga människor lever där och nästan 75% eller mer än 311 miljoner av världens extremt fattiga barn.⁹ De låg- och medelinkomstländer som finns på OECD:s lista

6. RFSU [internet] RFSU om Trumps attacker mot mänskliga rättigheter och bistånd: "Det som lät absurt igår är verklighet idag" 2025-01-29 hämtad från <https://www.rfsu.se/vad-vi-gor/i-varlden/debattartiklar-om-internationella-fragor/2025/trumps-attacker/> 2026-04-17

7. BOND [internet] "FCDO Annual Report 2025 paints a bleak picture for the communities who need the most help", 2025-06-24 hämtad från <https://www.bond.org.uk/news/2025/07/fcdo-annual-report-2025-paints-a-bleak-picture-for-the-communities-who-need-the-most-help/> 2026-04-17

8. "Global Gateway – What is the Global Gateway" [internet] hämtad från https://commission.europa.eu/topics/international-partnerships/global-gateway_en 2026-04-17

9. World Bank Group, [internet] "Child Poverty: Global, Regional and Select National Trends" hämtad från <https://www.worldbank.org/en/topic/poverty/publication/child-poverty-global-regional-and-select-national-trends> 2026-04-17

över tillåtna biståndsmottagare är sinsemellan väldigt olika. I de flesta medelinkomstländer utgör biståndet som mest några få procent av budgetarna medan det i de allra fattigaste låginkomstländerna kan utgöra betydande delar av deras mycket små och underfinansierade hälso- och utbildningssektorer. Därför försöker världssamfundet styra biståndet till de fattigaste länderna. Parallellt med åtagandet att ge 0,7% av sin BNI i utvecklingsbistånd har världens rika länder också åtagit sig i FN att minst 0,2% ska gå till de allra fattigaste länderna, de så kallade "Least Developed Countries" eller LDC:s. FN listar nu 44 LDC:s varav 32 ligger i Afrika söder om Sahara, åtta i Asien, en i Karibien och tre i Oceanien.¹⁰ Biståndet till LDC:s har minskat sedan 2022 och de dramatiska neddragningar som nu sker drabba dem oproportionerligt hårt.¹¹

Vart går då det internationella biståndet? Ungefär 30 miljarder USD eller mer än 15% användes 2024 för att täcka flyktingkostnader i givarländerna (en nedgång från året innan) och för 2025 var siffran 23 miljarder USD eller 13% av det totala biståndet. Ett kryphål i OECD:s regelverk tillåter detta. Dessa interna avräkningar för flyktingkostnader kan jämföras med det samlade biståndet till länder i Afrika söder om Sahara som 2024 var 36 miljarder USD och 28,5 miljarder USD 2025, bara lite mer än det bistånd som alltså stannade kvar i givarländerna.

Det störta mottagarlandet för bistånd i världen är sedan ett par år tillbaka Ukraina som ökat från 2 miljarder i bistånd 2021 till 44,9 miljarder 2025, det vill säga mer än till alla länder i Afrika söder om Sahara sammanlagt. 2025 gick 28,1 miljarder i bistånd till LDC:s, en minskning med 28% jämfört med året innan.¹² De tio största mottagarna av det EU-gemensamma biståndet var 2022: Ukraina, Tunisien, Serbien, Syrien, Indien, Afghanistan, Marocko, Palestina, Moldavien och Jemen.¹³ Av dessa var bara två (Jemen och Afghanistan) LDC:s.

Det svenska biståndet - del av negativa internationella trender

Vi har sett hur de globala biståndstrenderna nu domineras av stora neddragningar; geografiska och tematiska förändringar. I den här delen ser vi hur Sverige och svenskt bistånd är en del av den trenden.

Ett av regeringens första beslut var att lämna det så kallade 1%-åtagandet som det rått konsensus om i svensk politik sedan 1960-talet och dra ner biståndet i

10. UNCTAD [internet] "UN list of least developed countries | UN Trade and Development (UNCTAD)" hämtad från <https://unctad.org/topic/least-developed-countries/list> 2026-04-17.

11. OECD DAC [internet] "Preliminary official development assistance levels in 2025" 2026-04-09, hämtad från [https://one.oecd.org/document/DOD\(2026\)8/en/pdf](https://one.oecd.org/document/DOD(2026)8/en/pdf) 2026-04-17

12. OECD DAC [internet] "A historic decline in foreign aid: Preliminary 2025 ODA data" 2026-04-09 hämtad från <https://www.oecd.org/en/data/insights/data-explainers/2026/04/a-historic-decline-in-foreign-aid-preliminary-2025-oda-data.html> 2026-04-17

13. DEVEX [internet] "Where does ODA go?" 2024-08-05 Hämtad från <https://www.devex.com/downloadables/where-does-oda-go-28> 2026-04-17

Biståndet som andel av BNI

År	2025	2026	2027	2028
BNI (mdr kr) Utfall enligt prognos okt 2025	6 843	7 206	7 530	7 801
Biståndsbudget (mdr kr)	56	53	53	53
Biståndsbudget i % av BNI	0,82%	0,74%	0,70%	0,68%

14

absoluta termer, först till 56 miljarder och sedan till 53 miljarder. Jämfört med om 1%-åtagandet upprätthålls kommer det saknas 25 miljarder i Sveriges biståndsbudget 2028 om man utgår från regeringens egna prognoser.

25 miljarder SEK är ungefär lika mycket pengar som hela Afghanistans hälsobudget eller vad som hade behövts för att kompensera för större delen av de neddragningar i det globala biståndet till utbildning, som UNICEF uppskattar kommer leda till att 6 miljoner barn hamnar utanför skolan 2026.¹⁵

Även om Sverige enligt nuvarande prognoser beräknas missa sina åtaganden i FN om att minst 0,7% av BNI ska sättas av till bistånd år 2028 så kommer det svenska biståndets del av det globala biståndet öka (eftersom andra stora givare drar ner ännu mer). Här finns alltså en möjlighet för Sverige att kompensera, låta reformerna styras av en ambition att skifta delar av det svenska biståndet dit neddragningarna från andra länder gör störst skada. Men i stället för ett ökat fokus på de länder där de mest utsatta lever och där andra länder drar ner mest förstärker den svenska regeringens politik även de tematiska globala trenderna.

Sedan 2022 har beslut tagits att fasa ut det bilaterala biståndet till Mali, Sydsudan, Burkina Faso, Jemen, Myanmar, Afghanistan, Kambodja och Irak samt enligt beslut i slutet av 2025 även till Liberia, Tanzania, Zimbabwe, Bolivia och Mocambique. Alla dessa, med Irak, Bolivia och Zimbabwe som undantag, är klassade som LDC:s. De flesta av dessa länder finns dessutom på Världsbankens lista av 21 särskilt sköra konfliktländer.¹⁶ Sverige har under tidöregeringen på mycket kort tid gått från en situation där en majoritet av de 38 svenska bistånds-

14. Concord Sverige [internet] Analys av höstbudgeten 2025 – CONCORD Sverige 2025-09-22 hämtad från <https://concord.se/analys-av-hostbudgeten-2025> 2026-04-17

15. UNICEF [internet] "Education aid cuts: A broken promise to children | UNICEF" hämtad från <https://www.unicef.org/media/173911/file/Funding%20cut%20analysis%20-%20education.pdf> 2026-04-17

16. World Bank [internet] "Classification of Fragile and Conflict-Affected Situations" hämtad från <https://www.worldbank.org/en/topic/fragilityconflictviolence/brief/classification-of-fragile-and-conflict-affected-situations> 2026-04-17

samarbetsländerna var låginkomstländer (14) eller lägre medelinkomstländer (9) jämfört med 14 övre medelinkomstländer till en situation där en majoritet nu är övre medelinkomstländer. Av de 13 länder Sverige avslutar sitt bilaterala bistånd till är 7 låginkomstländer, 5 lägre medelinkomstländer och bara ett är övre medelinkomstland.¹⁷ Sveriges minskande bistånd har i väldigt stor utsträckning prioriterats om till förmån för Ukraina. Det totala svenska biståndet dit beräknas ha blivit 7,8 miljarder 2025. Det är mer än budgeten för alla land- och regionstrategier i Afrika, Asien och Latinamerika sammanlagt (som tillsammans beräknas till 7,56 miljarder 2025).¹⁸ I budgeten för 2026 slås fast att stödet till Ukraina ska öka ytterligare till minst 10,5 miljarder eller en femtedel av det totala svenska biståndet. Den svenska solidariteten med Ukraina har alltså i mycket hög utsträckning skett på bekostnad av stöd till världens allra fattigaste länder och de människor som bor där.

Varför har övre medelinkomstländer så konsekvent prioriterats framför låginkomstländer i Sveriges nya biståndspolitik? En förklaring finns i de tematiska prioriteringarna regeringen lagt fast i sin reformagenda. Fyra övergripande målsättningar har varit vägledande för tidöregeringens reformering av biståndets innehåll: (1) Utveckla synergier mellan bistånd och handel. (2) Ett kraftfullt och uthålligt stöd till Ukraina. (3) Förändra biståndet för högre kvalitet, resultat och transparens samt (4) Främja frihandel, svenska innovationer och entreprenörskap.

För att styra biståndet mot punkt ett och fyra fick den före detta diplomaten Harald Sandberg i uppdrag av regeringen att skriva en rapport med förslag på reformer. Rapporten publicerades 2023 och i den finns flera förslag som sedan implementerats. Rapporten är viktig för att förstå motiv och argument bakom reformerna och den identifierar några grundläggande problem. De länder som är kommersiellt intressanta för svenska företag är inte samma som de fattigaste länderna. Svenskt bistånd och svenska företag verkar i huvudsak i olika geografiska kontexter och med olika tematiska frågor. ”

Rapporten konstaterar att Sveriges utvecklingssamarbete och näringsliv i stor utsträckning finns på olika geografiska arenor, inom olika sektorer och med skilda arbetsformer och instrument till sitt förfogande. En fördjupad samordning behöver emellertid bygga på gemensamma arenor för bistånd och handelsfrämjande och rapporten lägger därför förslag som går i sådan riktning.¹⁹

17. Forum Civ ”Sverige fasar ut biståndet till fler länder | ForumCiv” 2025-12-05 hämtad från <https://forumciv.org/sv/aktuellt/sverige-fasar-ut-bistandet-till-fler-lander> 2026-04-17

18. Åsa Thomasson och Göran Eklöf [internet] ”Civil Society Memorandum on Sweden’s Development-Cooperation 2019-2025, sid. 35, hämtad från <https://concord.se/wp-content/uploads/2025/05/civil-society-memorandum-on-swedens-development-cooperation.pdf> 2026-04-17

19. Sandberg Harald, ”Promemoria UD2023/01662 Att göra det vi är bra på – en fördjupad samordning mellan utvecklings- och handelspolitiken” sid.3

Men Sveriges bistånd har i utvärderingar fått mycket höga betyg från bland annat OECD-DAC, delvis just på grund av sin relativt höga andel stöd till LDC:s. Så här står det i OECD-DAC:s utvärdering av svenskt bistånd från 2019:

Sweden pays special attention to support the least developed and most vulnerable countries Sweden has embraced the UN target of allocating 0.15%-0.20% of GNI to least developed countries (LDCs), as reiterated in its 2016 policy framework (Government of Sweden, 2016). In 2017, it spent 0.19% of GNI to support LDCs, the second-highest percentage among DAC countries in relative terms. Regarding bilateral aid allocable by income, Sweden performed very well, with 63% of its ODA allocated to LDCs in 2017 against a DAC country average of 39%. In line with its new policy approach to managing conflict and fragility, Sweden dedicates a generous share of aid to fragile states and territories, providing 0.25% of its GNI to these contexts. Sweden was the sixth-largest DAC provider to fragile contexts in absolute terms in 2017, allocating a total of USD 1.356 billion.²⁰

Det svenska biståndets geografi, som den såg ut när tidöregeringen tillträdde, blir trots eller på grund av dess fokus på de länder med störst andel fattiga, ett problem i Sandbergs promemoria. Ett annat problem blir också OECD-DAC:s tydliga rekommendation att undvika bundet bistånd (att biståndet kopplas till inköp från givarlandets företag) som forskning visat är mindre effektivt och riskerar att snedvrider lokala marknader.²¹ Om biståndet ska kunna användas för att gynna svenska entreprenörer är det dock bra om andelen bundet svenskt bistånd ökar och Sandbergs promemoria föreslår därför även där förändringar.²²

Promemorian klargör helt korrekt att det finns grundläggande frågor att hantera om biståndet också ska gynna svenska företag, handel och innovation. Även om regeringen i sina mål eftersträvar *synergier* innebär sådana nya målsättningar i praktiken att nya *målkonflikter* byggs in i biståndspolitiken och att biståndseffektivitet, om den definieras utifrån målet om att hjälpa människor ta sig ur fattigdom och förtryck, nedprioriteras. Det radikala och konsekventa skiftet av svenskt bistånd bort från de fattigaste länderna i Afrika och Asien är därför konsekvenser både av regeringens målsättning att biståndet ska prioritera Ukraina och att det ska främja synergier mellan bistånd och handel och främja svenska innovationer och entreprenörskap. Av de fyra mål regeringen satt som fokus för biståndet kan

20. OECD [internet] "OECD Development Co-operation Peer Reviews: Sweden 2019 (EN)" sid. 52, hämtad från https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2019/06/oecd-development-co-operation-peer-reviews-sweden-2019_d9406e07/9f83244b-en.pdf.

21. Bundet bistånd betyder att motagarlandet förbinder sig att använda pengarna för att upphandla varor och tjänster från givarlandet. Varför detta är ineffektivt förklaras på OECD-DAC:s hemsida: Untied aid | OECD

22. Sandberg, sid. 14.

därmed konstateras att tre har prioriterats men på bekostnad av det fjärde målet, det om effektivitet, om det är OECD-DAC:s eller riksdagens mål för biståndet som är utgångspunkten för vilken sorts effektivitet som eftersträvas.

Ytterligare ett viktigt mål i reformagendan för biståndet, att svenskt bistånd ska bidra till regeringens migrationspolitik, har lett till liknande målkonflikter. Ett uppmärksammat exempel är utbetalningar av biståndspengar till Somalias premiärministers kansli i utbyte mot att Somalia lovat ta emot somalier som utvisas från Sverige, detta trots att experter på och utanför Sida bedömt utbetalningarna som extrema högriskprojekt vad gäller korruption och biståndseffektivitet. Projektet har på flera sätt brutit mot god praxis och inte haft biståndets mål om att minska fattigdom och förtryck som huvudsyfte.²³

Biståndet och civilsamhället

Andelen av det svenska biståndet som går till och förmedlas via civilsamhället ligger fast eller ökar under tidöregeringen men reformerna av biståndet har påverkat civilsamhället mycket. Den 15 mars 2024 sa Sida utan förvarning upp alla avtal med sina 17 strategiska samarbetspartners, de som fått stöd inom ramen för den enskilt viktigaste delen av det svenska civilsamhällesbiståndet; den så kallade civilsamhällesstrategin. Avtalen sades upp med motiveringen att civilsamhällesstrategin skulle göras om, det skedde mitt i avtalsperioden utan hänsyn till hur avtalen efterlevts och de resultat som uppnåts eller vilka konsekvenser det fick för verksamheten. Det påverkade i sin tur mer än 1750 lokala partners i mottagarländer som fick stöd genom dessa organisationer. En ny civilsamhällesstrategi antogs i september 2024 men det dröjde till i december 2025 innan de flesta organisationer hade tecknat nya avtal.

Den nya strategin innehåller både kontinuitet och förändring. Viktiga skrivningar om att stödja civilsamhället i dess egen rätt finns kvar. Men en höjd egenavgift och nya restriktioner mot att stödja organisationer i flera led av kontrakt (att man ger medel till en organisation som sedan förmedlar dem vidare) är viktiga förändringar. Regeringen har också minskat möjligheten för organisationer att genomföra informationsinsatser kring biståndets resultat i Sverige genom att ta bort den så kallade infokom-strategin och införa nya restriktiva formuleringar i civilsamhällesstrategin om hur resurser kan användas för information i Sverige.

Under våren 2026 genomfördes en enkätundersökning bland medlemmar i sex svenska plattformorganisationer om konsekvenser av förändrade spelregler kring dessa frågor (vidareförmedling, höjd egeninsats, kommunikation/ansvars-

23. CONCORD [internet] "Nej såhar brukar det inte gå till, bistånd för nyborjare med anledning av somalia affaren" hämtad från <https://concord.se/nej-sahar-brukar-det-inte-ga-till-bistand-for-nyborjare-med-anledning-av-somalia-affaren> 2026-04-17

utkrävande i Sverige och förändringsprocessens genomförande).²⁴ 14 organisationer av 80 som svarade angav att *restriktionerna för vidareförmedling* i flera led lett till att de fått prioritera bort strategiska insatser, 13 att det lett till ökade arbetsinsatser, 8 att en mindre andel nu når lokala partners och 7 att de helt behövt upphöra med sin bistandsverksamhet som en konsekvens.

Av de 80 organisationerna svarade 43 att de påverkats negativt av den *höjda egeninsatsen*, 4 att det påverkat dem positivt. 9 har inte sökt medel alls som en konsekvens av höjd egeninsats, 17 har ansökt om mindre medel och 17 anger att det blivit svårare att uppfylla kraven på egeninsats.

De minskade möjligheterna att söka stöd för informationsinsatser har enligt 50 organisationer försvagat deras möjlighet att hålla svenska beslutsfattare ansvariga och enligt 42 organisationer har det lett till att beslutsfattare fått sämre tillgång till information om hur biståndet genomförs och vilka resultat det ger. 52 organisationer svarar att allmänheten har fått sämre tillgång till information om hur biståndet genomförs och vilka resultat det ger och 35 att deras medlemmar nu har sämre tillgång till sådan information.

Om avtalsprocessen svarar 26 av 80 organisationer att de inte påverkats negativt, 34 att det påverkat deras relation till partners negativt och 44 att arbetsmiljön och kollegors situation påverkats negativt. Så här skriver en av organisationerna i ett fritextsvar:

Femåriga avtal revs upp kort efter start, vilket tvingade våra partners att pausa påbörjad verksamhet efter att ha anställt personal och ingått lokala samarbeten. Osäkerheten kring fortsatt partnerskap ledde till att resurser fick omfördelas från uppstart till avveckling – och därefter till ny uppstart. Detta har varit ineffektivt och skadat förtroendet för både Sverige och delvis oss som partnerorganisation.

En stor förändring är också nya skrivningar om vilka värderingar organisationer som söker stöd behöver leva upp till. I den nya strategin står det att:

Sida och mottagande organisationer ska säkerställa att mottagare av stöd i civilsamhället inte har kopplingar till våldsbejakande ideologier, extremism eller islamism och att de stödjer demokratiska värderingar och mänskliga rättigheter. Sida och mottagande organisationer ska vidare säkerställa att stöd inte går till verksamhet som motarbetar den regelbaserade världsordningen och svenska intressen.²⁵

24. Holmqvist Göran, [Powerpoint] Presentation: "Hur har svenska organisationer påverkats av förändrade spelregler för stöd till civilsamhället?" 25 mars 2026.

25. "Strategi för Sveriges utvecklingssamarbete med det civila samhället 2025–2029" antagen på regerings-sammanträde 2024-09-19 hämtad från <https://www.regeringen.se/contentassets/00c64b394e804d9c9e1d0b960264a882/strategi-for-sveriges-utvecklingssamarbete-med-det-civila-samhallet-20252029.pdf> 2026-04-17

Det närmsta en liknande skrivning som fanns i den tidigare strategin från 2016 löd:

Stöd ska endast utgå till organisationer med demokratiska arbetssätt och jämlika och jämställda interna strukturer, inklusive inom ledarskapet, som gör att organisationerna verkar och agerar med legitimitet och representativitet, samt att de också arbetar i enlighet med FN:s principer för mänskliga rättigheter, den internationella humanitära rätten och beslut av FN:s säkerhetsråd.

Den nya skrivningen om kopplingar till våldsbejakande ideologier, extremism eller islamism är potentiellt mycket långtgående men också svårtolkade. Vad betyder kopplingar, vad är våldsbejakande ideologi, extremism och islamism och vad är svenska intressen? Dessutom ska en försiktighetsprincip enligt regeringens instruktioner tillämpas i de fall där osäkerhet råder och Sidas styrelse har förordat en strikt tillämpning av denna princip.²⁷ Att begreppen är öppna för olika tolkningar gör risken för godtycklighet och att olika organisationer och aktörer behandlas olika stor. När organisationen Islamic Reliefs ansökan till Sida avlogs med hänvisningar till denna paragraf, trots att flera granskningar inte hittade några kopplingar till extremism eller Islamism och trots att organisationen bedömts som mycket effektiv, har bland annat uppmärksammats i en riksdagsdebatt.²⁸ En JO-anmälan har lämnats in av fyra större civilsamhällsnätverk för att få beslutet att neka Islamic Relief stöd prövat.²⁹

Några slutsatser och vägar framåt

Biståndet är inte i sig lösningen på alla problem. Demokrati, frihet och mänskliga rättigheter är ett resultat av kamp, folkbildning och mobilisering. De kan bara försvaras genom att människor engagerar sig, håller sina beslutsfattare ansvariga och kräver sin rätt. Fattigdom måste bekämpas med klok och inkluderande ekonomisk politik, en rättvisare fördelning av världens resurser och investeringar i utbildning, hälsa och sociala trygghetssystem som når de fattigaste. Kriget, flyktingströmmarna och klimatförändringarna måste mötas med solidaritet, fredsbyggande och internationellt samarbete. Allt detta kräver institutioner

26. ”Strategi för stöd genom organisationer i det civila samhället 2026-2022 antagen på regeringssammanträdet 2016-06-02, hämtad från <https://www.regeringen.se/contentassets/2a0ac1537c984b42a4352bed346caabd/strategi-for-stod-genom-svenska-organisationer-i-det-civila-samhallet-2016-2022.-ud201610135iu.pdf> 2026-04-17

27. David Isaksson [internet] ”Så stoppade Sidas styrelse stödet till Islamic Relief”, 2026-01-26, hämtad från <https://globalbar.se/2026/01/sa-stoppade-sidas-styrelse-stodet-till-islamic-relief/> 2026-04-17

28. Debatten i riksdagen kan ses här: https://www.riksdagen.se/sv/webb-tv/video/interpellationsdebatt/stoder-till-islamic-relief_hd10360/

29. Fremia, [internet] ”Fremia JO-anmäler Sida efter beslut om Islamic Relief” 2026-02-19 hämtad från <https://www.fremia.se/nyheter/2026/fremia-jo-anmaler-sida-efter-beslut-om-islamic-relief/> 2026-04-17

och strukturer som fungerar och kloka ansvarstagande beslutsfattare. Biståndet är bara en av flera källor till finansiering för allt detta och det är inte den största. Även i de fattigaste länderna är t ex skatteintäkter viktigare än bistånd.

Den här texten har visat att ett krympande bistånd åläggs att lösa allt fler problem och ska bidra till allt fler mål och att dessa nya mål konkurrerar med biståndets grunduppdrag, att hjälpa människor att ta sig ur fattigdom och förtryck. Kanske har både de som är mot och de som är för de biståndsreformer som nu genomförs detta gemensamt, att de ibland överskattar biståndets betydelse. Lika lite som biståndet ensamt varit orsaken till att länder tagit sig ur fattigdom och förtryck kan biståndet ensamt belastas för att fattigdom och förtryck dröjer sig kvar. Men biståndet har en unik roll som den enda internationellt överenskomna resursöverföringen vars specifika mål är att bidra till att bekämpa just fattigdom och förtryck. Neddragningarna och omprioriteringarna får dramatiska konsekvenser för de mest utsatta, inte minst i de allra fattigaste länderna, varav de flesta ligger i Afrika söder om Sahara och där biståndet står för en större del av investeringarna i hälsovård och utbildning. I en artikel i tidskriften *The Lancet* uppskattas neddragningarna leda till mellan 9,4 och 22,6 miljoner fler dödsfall innan 2030, av dem mellan 2,5 och 5,4 miljoner barn under 5 år³⁰ och kraftigt försämrad vård för många fler.

Många av de institutioner, kunskap och erfarenheter som krävs för att komma tillrätta med världens utmaningar finansieras med biståndsmedel. Rätt använda kan de öppna upp för förändring, sätta igång processer och ”katalytiskt” stärka aktörer som tar ansvar, ställer beslutsfattare till svars, kämpar mot korruption och maktmissbruk och för rättvisa och mänskliga rättigheter, löser problem och bidrar till att bygga upp de institutioner, kunskap och strukturer som mänskligheten och planeten behöver om vi ska överleva.

Men då måste biståndets vara en del av en konsekvent och samstämmig politik för global utveckling och biståndets unika roll och möjligheter tas till vara och utvecklas, inte späs ut och användas som verktyg för andra mål och syften. Biståndet behöver öka, riktas mot de som behöver det bäst, de som har minst tillgång till andra resurser och det behöver hålla fokus på sina grundläggande mål. Den här artikeln har visat att trenderna inom biståndet globalt och i Sverige går åt fel håll. Den bilden delas dock inte av alla. Författaren till den promemoria vi har sett haft stort inflytande på de svenska biståndreformerna Harald Sandberg, presenterade i en debattartikel i DN ytterligare reformer i samma riktning, inklusive att lägga ner myndigheten för svenskt utvecklingssamarbete

30. Andrea Ferreira da Silva, Rodrigo Volmir Rezende Anderle, Gonzalo Barreix Sibils m fl, “Impact of two decades of humanitarian and development assistance and the projected mortality consequences of current defunding to 2030: retrospective evaluation and forecasting analysis”, *Lancet Global Health* 2026, publicerad online 2026-02-02 [https://doi.org/10.1016/S2214-109X\(26\)00008-2](https://doi.org/10.1016/S2214-109X(26)00008-2)

Sida.³¹ Hans förslag ligger väl i linje med beslut på Moderaternas partistäm-
ma under hösten 2025. Debattartikeln innehåller flera generaliseringar om det
svenska biståndet som inte beläggs. De största svenska biståndsorganisationerna
har istället presenterat några egna förslag för att vända utvecklingen. De skulle
kunna vara vägledande för ett Sverige som väljer att gå emot den internationella
trenden, för en ny och bättre utvecklingspolitik.³² Den här artikeln får avslutas
med deras förslag:

1. *Sätt folkrätten först, konsekvent och utan undantag.* Sverige måste konsekvent
sätta folkrätten, den internationella humanitära rätten och de mänskliga rättig-
heterna först, oavsett aktör och plats. Politiken måste vara tydlig där skydd av
civila, humanitära principer och ansvarsutkrävande ska stå i centrum. Folkrät-
ten gäller alla, alltid.

2. *Rikta biståndet till människorna i de fattigaste och mest sköra länderna och
inrätta separat Ukrainafinansiering.* Biståndet ska riktas till de mest utsatta i de
fattigaste och mest konflikttrabbade länderna, med långsiktigt stöd som kom-
pletterar humanitärt arbete och stärker lokal motståndskraft. Det viktiga stödet
till Ukraina får inte tränga undan världens fattigaste. Därför bör det finansieras
separat från biståndsbudgeten.

3. *Biståndets nivå och integritet.* Sverige bör återställa biståndet till en procent
av BNI inom mandatperioden och rikta det till de mest utsatta. Biståndet ska
vara effektivt och evidensbaserat. Forskning visar att bistånd som är långsiktigt,
flexibelt och satsar på lokala aktörer ger bäst resultat. Biståndet ska alltid utgå
från riksdagens mål och sätta människor i fattigdom och förtryck i centrum,
inte styras av andra intressen.

4. *Rättigheter ska alltid vara utgångspunkt.* Rättigheter för barn, kvinnor, hb-
tqi-personer, personer med funktionsnedsättning och religiösa minoriteter är
under attack globalt. Därför måste rättighetsperspektivet genomsyra hela ut-
rikespolitiken – diplomati, handel, bistånd och säkerhet – och vara en självklar
utgångspunkt, inte ett tillägg.

5. *Skapa en samstämmig politik för global utveckling, med klimatet i centrum.*
Riksrevisionen slår fast att Sveriges politik för global utveckling brister och saknar
samstämmighet. Det krävs en nystart med helhetsperspektiv, klimatet i centrum
och en tydlig, konsekvent svensk röst för att leva upp till globala åtaganden.

6. *Se engagemanget i Sverige som kraft och resurs.* Stödet för bistånd och global
utveckling är starkt i Sverige – det märks i opinionsundersökningar och i enga-
gemanget hos forskare, företag och unga. Den viljan att bidra måste tas till vara
och uppmuntras.

31. Harald Sandberg [internet] DN Debatt: "Svenskt bistånd är bortom räddning – lägg ner Sida" hämtad
från <https://www.dn.se/debatt/svenskt-bistand-ar-bortom-raddning-lagg-ner-sida/> 2026-04-17

32. Åtta biståndsorganisationer [internet] Aftonbladet Debatt "Sex principer – så kan Sverige ta ledarrol-
len", hämtad från <https://www.aftonbladet.se/debatt/a/pBPB0o/sex-punkter-for-en-ny-utrikespolitik-i-en-ny-varld> 2026-04-17